

вободителната борба и градят темелите на младата българска държава (достатъчно е да се споменат само Ангел Кънчев, Иван Драсов, Васил Радославов, Константин Стоилов, Стоян Данев, Васил Д. Стоянов, Кръстьо Мирски, Атанас Илиев и т.н.), но и проправят пътеката, по която съвсем скоро, още в първите десетилетия след Освобождението, тръгват обратно към нея десетки бъдещи български министри, учени, културни дейци, учители, музиканти, юристи, предприемачи, занаятчии с чешки имена, оставили неизличима диря в българската история.

В това всъщност няма нищо чудно. В средата на миналия век забавените процеси в развитието на интелигенцията ни значително се интензифицират; нейните представители обръщат поглед към напредничавите световни постижения и идеи, започват да търсят пътища за прилагането им в българска среда и в крайна сметка тръгват да ги дирят на място. По този начин за един кратък период от около два-сетина година (между края на 50-те г. и Освобождението) в чешките земи постепенно се формира една многобройна и значима емигрантска общност¹ със свои характерни общностни параметри. Тя се състои предимно от ученици и студенти, но в нея се вписват и мнозина кратковременно пребиваващи там наши възрожденци като д-р Петър Берон, Никола Катранов, Сава Филаретов, Иван Денкоглу, Иван Богоров, Тодор Шишков, Марин Дринов, Натанаил Зографски, Константин Петкович и др.

Естествено тук веднага се появява въпросът за генезиса на тази общност, за пътищата и начините на нейното създаване². Първият канал, отвеждащ българите в чешките земи на тогавашната Австрийска (по-късно: Австро-Унгарска) империя, е руският. По онова време (основно през 50-те и 60-те г. на XIX в.) към различните руски учебни заведения - училища, гимназии, семинарии, университети - се насочват стотици българи. Мнозина от тях се ориентират например към историко-филологическото обучение, което предлага Московският университет. Тук те попадат под влиянието на видния руски учен О. М. Бодянский, благодарение на когото започват да изучават чешки език, запознават се с чешката история и култура, подготвят дори учебни съчинения по тази проблематика. С препоръчителни писма от Бодянский до П. Й. Шафарик, В. Ханка и други известни чешки научни и културни дейци заминават по един или друг повод за Прага Иван Шопов, Теодоси Икономов, Н. Катранов, С. Филаретов, Ив. Денкоглу. С други думи, връзката между руския учен и Чехия е мостът, по който минават някои от първите български студенти там. (По втория канал стигат останалите - В. Д. Стоянов, А. Кънчев, Ив. Драсов), В. Радославов, К. Стоилов, Ст. Данев, Ат. Илиев, Кр. Мирски, Георги Бенев, Иван Салабашев, Васил Атанасов, Илия Георгов, Петър Данчов, Константин Павлов, Петко Стефанов, Иван Симеонов, Злати М. Рачев, Константин Помянов, Симеон Христов, Андрей В. Зехиров и десетки други знайни и незнайни наши възрожденци. Те са изпратени в чешките училища, гимназии и университети на иждивение на отделни меценати из средите на одеските, букурещките, виенските, цариградските българи, като избраници на общините и на различните обществени организации в българските земи, или на собствени разноски. Характерно е, че свои представители имат всички по-